

Magyar történeti kertek alaprajzi ábrázolásai a XVIII - XIX. századig

Jankovics Eszter

Tájrendező és kertépítő mérnöki (alapképzés / BSc, Budapest, nappali, magyar)

Tájépítészeti, Településtervezési és Díszkertészeti Intézet

Belső témavezető: Dr. Sárospataki Máté, tanszékvezető, egyetemi docens

Külső témavezető: (név, beosztás, munkahely megnevezése)

A dolgozat a 18–19. századi magyarországi kertábrázolások alaprajzi megjelenítésének vizuális és tartalmi vizsgálatát tűzte ki célul. A kutatás középpontjában az ábrázolástechnika, az anyaghasználat, a grafikai és tartalmi részletesség, valamint ezek összefüggéseinek elemzése állt. A téma jelentőségét az adja, hogy bár a történeti kertművészet hazai kutatása viszonylag gazdag, az ábrázolások technikai és grafikai sajátosságait eddig keveset vizsgálták rendszer szerűen. A dolgozat így elsősorban leíró és rendszerező jellegű munka, amely a fennmaradt források alapján a korszak rajzi gyakorlatának jellemzőit kívánja bemutatni.

A történeti áttekintés alapján megállapítható, hogy a kertek és parkok ábrázolása hosszú múltra tekint vissza, és a különböző korszakokban eltérő funkcióval és szemlélettel jelent meg. Míg az antik és középkor kertábrázolásait inkább művészeti alkotásoknak tekinthetjük (egyiptomi, perzsa, miniatúra stb.) addig a reneszánsztól, a humanizmustól és a felvilágosodástól kezdve már sokkal inkább egy terület valóságát megközelítő leképezéséről beszélhetünk, ahol jóval inkább megvalósul a tervi méretarány, ami azt jelenti, hogy egy valós dolog kicsinyítése. A felvilágosodás idején a kertervezés és kertábrázolás elkezdett közeledni a térképészethez, főként azáltal, hogy a kertet egyfajta „megszerkesztett természeti térként” mutatta be, amelyben a természetet tudományos alaposággal ábrázolták és szervezték meg. A korszak tudományos szemlélete miatt a kertábrázolások egyre gyakrabban műszaki rajz jellegűek mérnöki pontossággal, pontos alaprajzok és mértani szerkezetek alapján készültek. Ez a szemlélet kitartott egészen a 19. század végéig, mikor a tájépítész szakma megszületésével mindinkább professzionalizálódott a tervezés és az ábrázolása is.

A kutatás alapját 72 db, levéltári forrásokból származó, 18–19. századi alaprajzi kertábrázolás képezte. A dokumentumok többsége tus- és valamilyen hígított festékanyaggal készült, különböző hordozóanyagokra, mint a papír vagy vászonra vont papír, egyes esetekben a pausz, eltérő léptékekben. A források feldolgozása során az ábrázolásokat több szempont alapján rendszereztem: az alkotó ismert adatai, a készítés ideje, az anyaghasználat, a színezés módja, a

lépték, valamint a rajz funkciójára és tartalmára utaló jellemzők szerint. Az elemzéshez létrehozott adatbázis lehetővé tette az ábrázolások formai és tartalmi tulajdonságainak egységes értékelését és összehasonlítását.

A vizsgálat két fő értékelési dimenziót különített el: a grafikai minőséget és a tartalmi minőséget. A grafikai megjelenítés szintjét egy háromfokozatú skála alapján határoztam meg, amely az ábrázolások részletezettségét és vizuális komplexitását írta le. A tartalmi minőséget szintén három kategóriába soroltam, a rajzokon megjelenő információk – például lépték, feliratok, jelmagyarázat, növényzeti rétegek vagy épített elemek – teljessége alapján. Az ábrázolásokat ezen felül lépték szerint is csoportosítottam, négy kategóriában: 1:100–1:499; 1:500–1:999; 1:1000–1:1999; valamint 1:2000 és kisebb léptékek. Az adatok értékelése során kiderült, hogy a vizsgált ábrázolások többsége kiegyensúlyozott grafikai és tartalmi kidolgozottságot mutat. A két szempont 65%-ban azonos minőségi szintre esett, vagyis a tartalmi és grafikai részletezettsége közel azonos volt, ami egységes rajzi megközelítésre utal. A meghatározott szempontok figyelembevételével a kutatás célja nem az általános érvényű tendenciák bizonyítása, hanem a fennmaradt forrásanyag vizuális és technikai sajátosságainak vizsgálata és rendszerezése volt. Az eredmények a mintán belüli mintázatokat és kapcsolódásokat mutatják be, amelyek alapot nyújthatnak további, célzott vizsgálatokhoz.